

Новий законопроект про колекторів. Думка автора: користь або шкода

Що таке заборгованість?

Хто з нас не знає що таке «борг»? Ми позичаємо «до зарплати», оплачуємо спонтанні покупки з «кредитки», беремо у кредит мобільні телефони для дружини, телевізор для вечірнього дозвілля, автомобіль для уникнення тисняви громадського транспорту, іпотеку на житло для облаштування сімейного гнізда – усе це призводить до виникнення заборгованості і необхідності повернути запозичені гроші у визначений термін. І якщо колега чи сусід може почекати, або навіть пробачити борг, то фінансова установа на кшталт банку не буде чекати «вічно». І на авансцену виходять колектори.

Коли з'явилися колектори?

Спеціалісти, що займаються поверненням боргів, існують майже стільки років, скільки люди займаються позиками. Документи щодо залучення найманців для повернення боргів «у будь-який спосіб» зустрічаються у Великобританії ще у середньовіччі. Проте лише після появи масового кредитування виникла потреба у появі спеціалізованих компаній – колекторських агентств. Перші такі фірми виникли на території Сполучених Штатів Америки у 70-х роках ХХ століття. Оскільки діяльність з повернення боргу стосується не лише фінансової складової, а зачіпає і інші охоронювані інтереси громадян, держава не може залишатись осторонь. Першим законодавчим актом, що регулює права боржників, дозволені методи та механізми повернення боргу, засоби захисту порушених прав та відповідальність за це, став Закон «Про сумлінні практики стягнення боргів» (Fair Debt Collection Practices Act — FDCPA), що було прийнято 20 вересня 1997 року. Повноваження по контролю за діяльністю колекторських агентств покладено на Бюро Фінансового Захисту Споживачів.

Хто такі колектори?

Колекторські компанії виступають посередниками між кредитором та боржником, що вдаються до дозволених законом заходів щодо повернення боргу за плату (відсоток від суми поверненого зобов'язання). Також колектори можуть виступати новим кредитором по відношенню до боржника.

Досвід функціонування колекторських агентств у світі

У Канаді відсутні загальнодержавні нормативні документи, що регулюють діяльність колекторських агентств. Кожна провінція чи територія має свій закон, яким встановлені вимоги до колекторів, дозволені та заборонені механізми врегулювання заборгованості.

У Великобританії Управління фінансової поведінки (Financial Conduct Authority) встановлює правила діяльності колекторських агентств, контролює їх виконання та проводить ліцензування учасників ринку. Діяльність цього органу відбувається від імені уряду, проте фінансується за рахунок внесків фінансових установ.

У Європейському співтоваристві діяльність колекторів регулюється як на загальному рівні – Регламенти та Директиви Євросоюзу, стандарти Федерації європейських національних колекторських асоціацій (FENCA), так і на національному рівні. При цьому колектори мають широкий доступ до інформації щодо фінансового та майнового стану боржника. А ефективність повернення боргів підтримується системою функціонування електронного судочинства в справах банківського кредитування. До того

ж, рівень розвитку та європейські традиції мають результат у тому, що більше половини боржників не уникають контактів з колекторами, та погоджуються на запропоновані механізми врегулювання заборгованості.

Врегулювання простроченої заборгованості в Україні

На відміну від закордонних банків у кожному українському банку функціонує юридична служба, одним з обов'язків якої є врегулювання простроченої заборгованості. У 2008 році, після підвищення курсу американського долару з 5 до 8 гривень відбулось масове збільшення кількості порушень виконання кредитних договорів, оформлених у доларах США. Зважаючи на значні часові та грошові витрати, поряд з реструктуризацією боргу банки почали звертатись по допомогу у питанні повернення боргів до колекторських компаній. Саме 2008-й можна вважати роком появи ринку колекторських послуг.

Другим етапом розвитку цього ринку став 2014 рік. Тоді ліцензій було позбавлено декілька десятків українських банків. З'явилась значна кількість кредитних портфельів, що призвела до появи декількох типів колекторських агентств:

- Колцентри. Їх діяльність зосереджена на виконанні дзвінків боржникам та поверненні боргу з мінімальними витратами.
- «Професійні колектори». Ці компанії не обмежувались дистанційної формою спілкування. Вони вдавались до застосування погроз та насильства, через що стали найбільш відомими представниками ринку.
- Факторингові компанії. Їх мета – робота з найбільш якісними кредитами, які забезпечено ліквідною нерухомістю.

Багаторічний досвід функціонування ринку колекторських послуг супроводжувався неодноразовими спробами врегулювати цю діяльність:

- Законопроектом №2275 від 02.03.2015 пропонувалось заборонити надання колекторських послуг з виконання грошових зобов'язань, проте його було відхилено через невідповідність нормам європейського законодавства.
- Законопроектом №2133 від 12.09.2019 було виконано спробу захистити права та законні інтереси боржників при здійсненні колекторської діяльності. Проте цей законопроект пройшов лише перше читання і не був прийнятий.
- Законопроектом №4241 від 21.10.2020 передбачено комплексний підхід із врегулювання відносин щодо простроченої заборгованості, особливо у частині захисту боржників. Зважаючи на те, що 19 березня 2021 року цей документ прийнято Верховною Радою та передано на підпис Президенту України, і він може вступити в силу найближчим часом (набрання чинності передбачено через три місяці з дня опублікування).

Здобутки нового закону про колекторів

У разі набрання чинності проекту № 4241 у нашому законодавстві нарешті з'явиться визначення колекторської компанії. Колектори можуть здійснювати діяльність по врегулюванню заборгованості лише у разі включення до реєстру Колекторських компаній, що буде вести Національний банк України. При цьому колекторська компанія буде перевірятись на предмет відсутності серед власників представників злочинного світу, країни-агресора, звільнених з посад суддів, прокурорів, поліціантів та чиновників.

Залучення колекторської компанії можливе лише за умови, що таке право прямо передбачено кредитним договором. При цьому, протягом 10 робочих днів банк має повідомити клієнта про такий крок.

Усі працівники компанії мають пройти навчання з правових та етичних питань виконання своїх обов'язків під час спілкування з боржниками.

Передбачено лише три форми спілкування з боржником:

1. Безпосередній контакт (дзвінки та зустрічі) передбачає надання повної інформації щодо колектора.
2. Надсилання електронних повідомлень.
3. Надсилання листів «щастя» на роботу чи до дому.

При цьому під час першої взаємодії з боржником колектор має надати інформацію щодо підстав звернення, інформацію щодо найменування і місцезнаходження колекторської компанії, розмір заборгованості, а також надати підтвердуючі документи на вимогу боржника протягом семи робочих днів.

Ідентифікація колектора під час спілкування з боржником дає надію очікувати зменшення, ба зникнення, випадків злочинної діяльності, як то вимагання (ст. 189 Кримінального кодексу України) або Примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 Кримінального кодексу України).

Незважаючи на очевидні позитивні сторони прийняття проєкту №4241, він не регулює деякі важливі моменти:

- Відсутні механізми, що регулюють продаж боргів та способи реструктуризації;
- Не визначено перелік видів боргів, що не можуть бути стягнуті;
- Не зазначено адміністративну та кримінальну відповідальність колекторів за порушення вимог щодо діяльності по врегулюванню простроченої заборгованості.

Підсумки

Підводячи підсумки, можна зазначити, що лише зараз Україна може наблизитись до стандартів Європейського союзу та Сполучених Штатів Америки в галузі регулювання відносин щодо врегулювання простроченої заборгованості. І хоча новий закон про колекторів ще не вступив в дію, в найближчому майбутньому можна очікувати на більш етичні та коректні дзвінки з банку. А з часом нас перестануть зустрічати біля під'їзду молодики, які прийшли поговорити через кредит двоюрідного брата, який чомусь зазначив нас як поручителя.